

KLIMAVI POČETAK: ŠTO MOŽEMO NAUČITI IZ RASPADA JUGOSLAVIJE?

James D. Sadkovich

UDK: 321.013(497.1)“199”
327(497.5)“199”
355.012(497.1)“199”
32.019.5(497.1)“199”

Stručni rad
Primljeno: 19. II.1999.
Prihvaćeno: 19.V.1999.

Sažetak

Autor analizira načine na koje je međunarodna zajednica reagirala na raspad Jugoslavije i postupke koji su primijenjeni u rješavanju sukoba, s ciljem da se definiraju problemi koji se javljaju pri raspadu države. Veliki utjecaj na stvaranje slike o stanju u bivšoj Jugoslaviji oblikovali su mediji i površne analize, koje su stvarale pogrešnu sliku o stanju na terenu. Također, važni igrači, kao što su EU, OSCE i NATO u upravljanju krizom vodili su se prije svojim unutrašnjim razlozima, nego namjerom da se pomogne žrtvama rata.

Autor uzima u obzir korporativnu kulturu koja prevladava u zapadnim organizacijama, te njihove metode i tehnike primjenjene na bivšu Jugoslaviju, uključujući i mehanizme upravljanja krizom. Ujedno analizira i pogrešnost primjene takvih metoda u okruženju koje se ne ravna prema obrascima korporacijske kulture.

Ključne riječi: *organizacija, upravljanje krizom, međunarodna zajednica.*

Kao i mnogi drugi, gledao sam reakcije međunarodne zajednice na raspad Jugoslavije prilično uznemiren. Ipak, ne želim nabrajati pogreške koje su napravili političari, državnici i diplomati, već mi je cilj razumijevanje onoga čemu su nas rane devedesete naučile, razumijevanje problema koji se javljaju kada se država raspada. To se čini vrijednom vježbom jer, kao što su nedavni događaji na Kosovu pokazali, raspad Jugoslavije još nije završen i malo je vjerojatno da će bilo koje dato stanje postojati zauvijek.

U 1991., isto kao i 1938., mir se moglo održati jednostavnim zadovoljavanjem zahtjeva agresora. Ali, kao što je Gilpin već primijetio, mir nije najveća vrijednost čovječanstva, a mir pod svaku cijenu predstavlja moralni bankrot i u praksi neupotrebljivu politiku. Postoje "korektna" i pravedna rješenja, a moguće je i da utopijska rješenja dugoročno postanu najpraktičnija.¹ Ali u ciničnom neorealističkom svijetu koji genocid svodi tek na nesretni politički izbor, to je lekcija koju je tek nekolicini stalo da čuje, a mnogo manje je onih koji ju nauče.

* * *

Jedna od lekcija koju smo trebali naučiti jest da usprkos svoj našoj povijesti, svim našim teorijama i svim našim modelima, znamo vrlo malo. Ne znamo je li raspad jugoslavenske države uzrokovao ili naprosto odrazio raspad jugoslavenskog društva, izgleda da ne razumijemo fenomen koji nazivamo nacionalizmom i izgledamo nesposobni da se suočimo sa zahtjevima za samoopredjeljenjem.² Ne znamo mnogo ni o ratu, osim što je to, izgleda, povijesno omiljeni način za mijenjanje političkih granica, za provođenje kazni i za ispravljanje nepravdi.³ Također se nismo mogli dogovoriti ni oko toga što se u stvari dešava, iako je to bilo od suštinske važnosti, jer definirati sukob kao građanski rat, genocid kao etničko čišćenje, ili Bosnu kao nešto manje od države, uvjetovalo je i racionaliziralo razmišljanja i politiku velikih sila.⁴

Naučili smo da države nepovredivosti granica najčešće daju prioritet nad pravom na samoopredjeljenje. S obzirom da je početkom devedesetih prevladavala tendencija potpore postojećim državama, sukob u Jugoslaviji je promatran kao unutarnji, a ne

¹ Gilpin, *War and Change*, 8,209; Manas, "The Council of Europe's democracy Ideal," 135-8

² Danica Fink - Hafner, "The Disintegration of Yugoslavia," *Canadian Slavonic Papers* (September - December 1995.), 37 (3): 339-56, vidi, raspad Jugoslavije kao neizbježan proces zbog rastućih strukturalnih, kulturalnih i ideoloških razlika sadržanih u nacionalnim teritorijalnim okvirima; različitim stupnjevima političkog razvoja i u nesposobnosti federalnih jedinica da prihvate decentraliziranije modele. Ukratko, nitko nije htio spasiti jugoslavensku državu, čija je održivost ovisila o prihvaćanju "centraliziranog federalnog sustava, kojim dominira srpska nacija." Robert Hislope, "Intra Ethnic Conflict in Croatia and Serbia: Flanking and the Consequences for Democracy," *East European Quarterly* (Winter 1996.) 30 (4): 471-94, vjeruje da su ekstremističke stranke, prvenstveno HSP Dobroslava Parage i SRS Vojislava Šešelja utjecale na politiku vodećih stranaka u Hrvatskoj i Srbiji, HDZ-a i SPS-a. Ali napominje da su se konačni efekti razlikovali.

³ James Turner Johnson, "International Law and the Peaceful Resolution of Interstate Conflicts," in John A. Vasquez, et al., *Beyond Confrontation. Learning Conflict Resolution in the Post Cold War Era* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1995.), 168-71, primjećuje da čak ni termin "obrana" nije precizan. Dina A Zinnes, "Why War? Evidence on the Outbreak of International Conflict," u Ted Robert Gurr, *Handbook of Political Conflict. Theory and Research* (New York: The Free Press, 1980.), 331 - 60, zamjećuje da društvene znanosti nude teorije radije nego dokaze koji se odnose na obrasce i pravilnosti u ljudskoj povijesti; Arthur A. Stein i Bruce M. Russett, "Evaluating War: Outcomes and Consequences," *ibid.*; 417; i Michael Stohl, "The Nexus of Civil and International Conflict," *ibid.*, 324-8 primjećuje da odabir podataka isključuje informacije i odvodi teoriju od empirijskih realiteta. Robert Gilpin u *War and Change in World Politics* (New York: Cambridge UP, 1981, 1991.), 15, 88-204, vidi obrazac hegemonijskog rata prije nego miroljubivu promjenu.

⁴ George Eknes, "The United Nations Predicament in the Former Yugoslavia" u Thomas G. Weiss, ur., *The United Nations and Civil Wars* (Boulder: Lynne Rienner, 1995.), 115, za važnost definicija.

međunarodni, pa i nakon što je krajem 1991., *de facto* postao međudržavni rat.⁵ Iako prikladna za određene tipove analize, razlika između unutardržavnih i međudržavnih sukoba često je fikcija i ne znači da se međunarodno zakonodavstvo ne odnosi na unutarnje sukobe, već da su na njih primjenjiviji instrumenti poput Helsinške povelje, prije nego Ženevske konvencije. Pouka je da treba pažljivo razlikovati ova dva tipa sukoba i unutardržavne uzimati jednako ozbiljno kao i međudržavne sukobe, pogotovo stoga što su unutardržavni sukobi sve prisutniji, a ujedno moramo biti oprezni kako bismo primijenili prikladne instrumente.⁶

Znamo i da su unutarnjopolitičke prilike, povijesno sjećanje i nacionalni stereotipovi igrali glavnu ulogu u oblikovanju mišljenja i kreiranju politike, da je medijska pokrivenost bila slaba ili tendenciozna, da je veliki dio analiza raspada Jugoslavije bio nepotpun i da su primijenjeni modeli bili neprimjereni. Događaji u Jugoslaviji su učinili očiglednim nepodobnost modela stvorenih u svijetu korporacija, uključujući koncepte upravljanja sukobima i krizama, da razrješavaju probleme koji su suštinski vojni, diplomatski i politički.⁷ Što je najvažnije, politiku stvaraju i oblikuju pojedinci, te se ne slažemo s onim što znamo o ljudskoj prirodi, iako izgleda da puštamo da protekli rat oblikuje našu percepciju i reakcije na sadašnje konflikte.⁸ U slučaju Jugoslavije, te u unutardržavnim ratovima u Vijetnamu, Afganistanu i Sjevernoj Irskoj utjecali su donositelji odluka i javnost, koja je oblikovala politiku ispitivanjem javnog mnijenja. Lekcija je da su sjećanja na prošlost, prenijeta kroz medije, suštinska za razumijevanje sadašnjosti i da politika temeljena na površnoj medijskoj pokrivenosti, nepotpunim analizama i pogrešnim modelima mora pasti. U Jugoslaviji, emocije izvučene iz prošlosti i tretman sukoba kao da je u pitanju svađa ili debata, izobličila je analizu, spriječila korisne zaključke i produljila ubijanje.⁹

⁵ Jean E. Manas, "The Council of Europe's Democracy Ideal and the Challenge of Ethno National Strife," in Abram Chayes and Antonia Handler Chayes, eds., *Preventing conflict in the Postcommunist World. Mobilizing International and Regional Organizations* (Washington DC: Brookings Institution/ Brookings Occasional Papers, 1966.) 99 - 138, primjećuje da Savjet Europe nije bio zainteresiran za unutardržavne sukobe, a s obzirom da su njegove članice bile države, one su bile antisecesionistički raspoložene i naklonjene većini. On također primjećuje da je priznanje prava na odcjepljenje od strane EU bilo balansirano afirmacijom teritorijalnog integriteta od strane CSCE iz 1990. godine.

⁶ Hilaire Mc Coubrey and Nigel D. White, *International Organizations and Civil Wars* (Brookfield: Dartmouth, 1995.), 129-31, za prirodu jugoslavenskog sukoba i *passim*, za raspravu o građanskom ratu, samoopredjeljenju i ljudska prava u unutrašnjim sukobima. T. David Mason i Patrick J. Fett, "How Civil Wars End. A Rational Choice Approach," *The Journal of Conflict Resolution* (December 1996.) 40 (4): 546-7, primjećuje da 72% sukoba nakon 1945. godine mogu biti klasificirani kao "građanski ratovi", pojam koji uključuje revolucije i secesije; a Louis Kriesberg u "Application and Misapplications of Conflict Resolution Ideas to International Conflicts," in Vasquez et al., 88-89; i John A. Vasquez, "Why Global Conflict Resolution is Possible: Meeting the Challenge of the New World Order," *ibid.*, 132-5

⁷ Antonia Handler Chayes and Richard Weitz, "The Military Perspective on Conflict Prevention: NATO," u Chayes i Chayes, 381-2, zamjećuju da NATO nije bio odgovarajući instrument za Jugoslaviju; i Mario Zucconi "The European Union in the Former Yugoslavia," u Chayes i Chayes, 240-1 u vezi ranih pokušaja da se uspostavi upravljanje krizom.

⁸ Stein i Russett: "Evaluating War," 405 i Bruce Bueno de Mesquita "Theories of International Conflict: An Analysis and an Appraisal," u Gurr et al., 361-97

⁹ Anatol Rapoport, *Fights, Games and Debates* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1960.), 273 - 88, opaža razliku između borbi, debata i argumenata. Za progpane emocije,

* * *

Zapažanje da analiza ujedno i određuje i racionalizira akciju izgleda tako očigledno da ga ne treba ponavljati. Opet, neuspjesi analiza i institucija spriječili su formuliranje praktičnih politika velikih sila i međunarodnih organizacija tijekom desolucije Jugoslavije. Tko je radio analizu i kako je analiza provođena, postalo je od presudne važnosti za odluke što su ih donosile velike sile, koje su djelovale kroz spektar međunarodnih organizacija, od UN-a i CSCE/OSCE-a do WEU-a i NATO-a.¹⁰

Pogrešne analize mogu biti prikrivene ili očevidne. U primjeni Fisherovog i Keashlyjevog modela na ono što nazivaju "jugoslavenski konflikt", Web, Koutrakou i Waters prave ozbiljne pogreške u navođenju činjenica i dolaze do zaključaka koje ne mogu obraniti. Srbe u Hrvatskoj predstavljaju kao pobunjenike i ignoriraju ulogu JNA i srbijanske propagande u iniciranju, opskrbljivanju, obuci i potpori hrvatskih Srba. Umjesto toga, naglašavaju Tuđmanovo korištenje "ustaških simbola" kao oživljavanje "sjećanja na prošle zločine" Hrvata nad Srbima. Zato što su sukob vidjeli kao "građanski rat", vjerovali su da je to "čudno kompliciran" i "iredentistički sukob" u kojem "kaleidoskopsko mijenjanje savezništava" na lokalnom i nacionalnom nivou otežava saznanje tko ustvari posjeduje moć. Autori analize vidjeli su Bosance kao "srpske muslimane", južnoslavensku povijest kao mračnu i nasilnu, sve su proglašavali jednako odgovornima za kršenja primirja, Njemačku kao izazivača EU, "rano priznanje" Bosne kao sprečavanje uspostave održive federacije i na kraju su okrivili SAD za potkopavanje mirovnih napora EU i UN-a, frustriranje pregovarača poput Owena, razbješnjavanje Srba i hrabrenje muslimana.¹¹

Slične zaključke izvodili su i drugi, a takve umjetne analize, temeljene na pogrešnim informacijama, sprečavale su razrješenje sukoba, djelomično i zato što su racionalizirale odluke velikih sila da ne koriste silu, uskrate oružje svim stranama, zaustave ubijanja i da puste događaje da idu svojim tokom.¹² U ranim danima raspad Jugoslavije, manjak konsenzusa o tome što se dešava i što učiniti da bi se spriječila kriza i sukob

---

vidi, uvod Stjepana Meštrovića, ur., *Genocid after Emotion: the Postemotional Balkan War* (London: Routledge, 1996.).

¹⁰ Na primjer, James Gow, "Nervous Bunnies - The International Community and the Yugoslav War of Dissolution" u Lawrence Friedman, ed., *Military Intervention in European Conflicts* (Oxford: Blackwell, 1994.), 20-23

¹¹ Keith Webb, Vassiliki Koutrakou i Mike Walters, "The Yugoslavian Conflict, European Mediation and the Contingency Model: A Critical Perspective," u Jacob Bercovitch, ur., *Resolving International Conflicts. The Theory and Practice of Mediation* (Boulder: Lynne Rienner, 1996.) 171-87.

¹² Na primjer, James Gow "Nervous Bunnies," naročito 25 - 32. John Hillen "Superpowers Don't Do Windows," u *Orbis* (Sprig 1997.) 41 (2): 251, raspušta Bosnu kao "periferu, dvoznačnu i neokončivu" sigurnosnu misiju, smještajući je u prilično rigidan, hijerarhijski sigurnosni model. Za prosrpsku analizu, vidi, Vanni Cappelli, "The Bosnian Question and the Great Powers", *Mediterranean Quarterly* (Winter 1997.) 8 (1): 92-114. Za umjetne akademske analize vidi Susan L. Woodward, *Balkan Tragedy. Chaos and the Dissolution of Yugoslav after the Cold War* (Washington DC: Brookings Inst., 1995.) i W. Raymond Duncan i G. Paul Hollman, Jr., ur., *Etnički nacionalizam i regionalni sukob. Bivši Sovjetski Savez i Jugoslavija* (Boulder: Westview, 1994.) naročito 19 - 43, čija uporaba etničkog rata distribuirala krivicu među strane u jugoslavenskom sukobu, koji je ovdje viđen i kao prototip budućih etničkih ratova i lekcija u upravljanju sukobom i prevencijama kriza. Za detaljniji opis vidi, Branka Magaš, *The Destruction of Yugoslavia. Tacking the Break up 1980-92* (New York: Verso, 1993.)

koji je generirala,¹³ nadomješta usvojena politika distance, očividno u nadi da će najснаžnija strana brzo pobijediti. Tako je djelomično odlučeno, jer nije bilo ni prikladne analize odnosa snaga, niti analize što se u stvari događa. Korištenje podataka u medijima je samo povećalo zbrku, jer su mediji nekvalificirani za dublju i izdržljiviju analizu i izravno ovise o izvorima koji su direktno umiješani u krizu.¹⁴ Zaključno, državници, diplomati i političari koji su rano odlučili da izbjegavaju upotrebu sile da bi ograničili ubijanje, prigrlili su takvu pogrešnu analizu jer im je to omogućilo da opravdaju djela koja se inače ne mogu opravdati.

* * *

Iako to nije ugodna opservacija, izgleda da je upotreba sile determinirala i kurs i ishod raspada Jugoslavije. Početni uspjesi srpskih separatista omogućeni su zahvaljujući i sil koju je upotrijebila JNA; slovenska upotreba sile omogućila joj je secesiju; a upotreba sile hrvatskih i bosanskih snaga dovela je do mirovnog sporazuma 1995. Iako sila (moć) nije sinonim za pravdu, upotreba vojne sile pokazala se efikasnim načinom za zauzimanje i osiguravanje teritorija i za iznuđivanje okončanja neprijateljstva. Lekcija da sila djeluje - očita je.¹⁵ Prirodno je da je diplomacija bez sile neefektivna, kao što je sila bez diplomacije potpuno impotentna.¹⁶

Ako je tome tako, onda Zapad i međunarodna zajednica - ma kako definirali te entitete - moraju biti spremni za uporabu sile, jer neuspjeh produljuje sukob i patnje.¹⁷ Zahtjev stranih zapadnih političkih i vojnih elita za tzv. "strategijom izlaska" prije nego što one interveniraju, vojno je osiguravalo obavezu koja je bila ambivalentna kao i bračni ugovor s dokumentima za razvod zataknutim kao dodatak.¹⁸ U konačnici, OSCE i UN slijedili su pogrešnu strategiju dajući prednost kooperaciji i dijalogu naspram uporabi sile. Svjetski vođe moraju biti spremni da prihvate rizik i slušaju suprotne točke gledišta, jer stvarni život, za razliku od modela u društvenim znanostima, je

¹³ Fink-Hafner, "The Disintegration of Yugoslavia," 354., zaključio je da je došlo do nasilne dezintegracije jer je Zapad podržavao centralizam i JNA. Eknes, "The United Nation's Predicament," 112, za SAD, EU, rusko i jugoslavensko opstruiranje akcije CSCE-a i UN-a, te Ljubomir Čučić, *U.S. Foreign Policy and Croatia* (Zagreb: European Movement, 1995.), 35-7, za uloge koje su igrali Baker i Zimmerman.

¹⁴ Mark Thompson, *Forging War: The Media in Serbia, Croatia and Bosnia Herzegovina* (London: Article 19/International centre against Censorship, May 1994.) i James J. Sadkovich, *The U.S. Media and Yugoslavia, 1991.-1995.* (Westport CT: Praeger, 1998.).

¹⁵ Zucconi, "The European Union," 256, zapaža da je uporaba sile razbjesnila Owena, ali je bila efikasna, Diana Chigas, s Elizabeth McClintock i Christopher Kamp, "Preventive Diplomacy and the Organization for Security and Cooperation in Europe. Creating Incentives for Dialogue and Cooperation, in Chayes and Chayes", 25-6, 32-4, smatra da intervencija košta više nego medijatorstvo i preventivna diplomacija.

¹⁶ Jane M.O. Sharp, "Appaeasement, Intervention and the Future of Europe," u Freedman et al., 53-5, vjeruje da je rana uporaba sile mogla odvratiti agresora.

¹⁷ Pozivam se na multilateralnu, ne na unilateralnu uporabu sile. Uporaba "preventivnih" ili "osvetničkih udara od strane država koje samostalno djeluju mogu u biti kreirati krizu i izazvati nasilje.

¹⁸ Barry R.Posen i Andrew L.Ross, "Competing Visions for U.S. Grand Strategy," *International Security* (Winter 1996./1997.) 21 (3), 5 - 53, u vezi mogućnosti izbora američke politike i želje da se prije obavezivanja posjeduje "strategija izlaska".

kompleksan a situacija koja zahtijeva uporabu sile ne može biti nerizična.¹⁹ Ali elite SAD i EU ispoljile su mentalitet obojnosti prema riziku.²⁰

Naravno, može biti da kao i sve birokracije, vlade i IGOS nikada ne mogu biti veći od onog što jesu - veliki komiteti, najniži oblik organizacijskog života.²¹ UN, OSCE, WEU, NATO i druge slične organizacije pokazale su se nesposobnima za jasnu politiku ili odlučnu akciju.²² Colin Powell, Michael Rose, Warren Christopher i Yasushi Akashi ponašali su se poput birokrata, a birokrati neskloni riziku rijetko djeluju konzistentno ili etički ako takvo djelovanje škodi njihovoj karijeri ili šteti njihovoj organizaciji.²³ Kao i unutarorganizacijske borbe, izbjegavanje rizika izgleda da je bilo glavnom kočnicom akciji za vrijeme raspada Jugoslavije.²⁴

***

Premda znamo iznenađujuće malo o djelotvornosti interveniranja treće strane, čini se da diplomatske intervencije povećavaju izgleda za sukobe u budućnosti i da treće strane teže postati jamci i da tip intervencije ovisi manje o njezinoj djelotvornosti, a više o njezinoj popularnosti među zakonodavnim i akademskim elitama.²⁵ U najboljem

¹⁹ Za kritiku teorije igara i zapažanje da tehnika prethodi moralnosti i da preveliko širenje vizije događaja otupljuje sućut, vidi, Rappaport: *Fights, Games and Debates*, esp, 54 - 72.

²⁰ Ovdje zainteresirani može uzeti poglavlje iz managementa i citirati Warren Bennis: *Why Leaders Can't Lead. The Unconscious Conspiracy Continues*. (San Francisco: Jossey-Bass, 1989.), 91, 133-9, koji opominje protiv, kako ih on naziva, malih eichmannizama i Doppelgoenger efekta u organizacijam, ili tendencija da se unište različitosti, da se obavlja tuđi posao i da se zapošljavaju i promoviraju samo oni koji su nam slični. Bennis preferira "kreativnu konfrontaciju" nad pasivnim konsenzusom, a rezignacija američkog State Departmenta iz ranih devedesetih izgleda da potvrđuje njegova upozorenja.

²¹ Bennis, *Why Leaders Can't Lead*, 33-5, 95. "Birokracije su," autor piše, "po definiciji, sustavi povećane diferencijacije i specijalizacije, tako da je ultimativana moralnost birokracije amoralnost segmentiranih djela." On također smatra da su birokrate i manageri preuzeli vladu SAD koja je "najveća i najbezumnija, najtrapavija od svih organizacija".

²² Diana Chigas et al., "Preventive Diplomacy," 37 - 63, zamjećuje da je OSCE kreiran kao "primarni instrument za rano upozorenje, prevenciju sukoba i upravljanje krizom," ali je njegov "upravni model suradnje" impotentan jednom kada započnu sukobi. Zucconi, "The European Union" vidi multilateralizam kao osnovu neuspjeha EU da odlučno djeluje.

²³ Vidi Barnettov esej u: Meštrović, Stjepan and Tomas Cushman, eds.: *This Time We Knew: Western Responses to Genocide in Bosnia*. (New York University Press: 1996.) 130, 150-1, koji zamjećuje da su organizacijska kultura i birokratski interesi privilegirali interese UN-a nad interesima žrtava u Bosni. Chayes i Weitz u "The Millitary Perspective", vide članice NATO-a zabrinute oko očuvanja NATO-a, ne oko rješavanja sukoba u BiH. Bennis: *Why Leaders Can't Lead*. 18, 156-59, vidi lidere kako čine prave stvari, dok manageri čine stvari na pravi način. John N. Warfield, "Complexity and cognitive equilibrium: experimental results and their implications" u Dennis J.D. Sandole and Hugo van der Merwe: *Conflict Resolution Theory and Practice. Integration and Application*. (Manchester UP, 1993.), 70.-74. Bilježi lomljivost "grupnog mišljenja" i neizbježnost konflikta kada su u pitanju kompleksni problemi.

²⁴ Eknes, "The United Nations' Predicament," 119-23., za tenzije između UNPROFOR-a i UNHCR-a.

²⁵ William J.Dixon: "Third Party Techniques for Preventing Conflict Escalation and Promoting Peaceful Settlement" u *International Organizations* (autumn 1996.) 50(4):683-700. Paul F.Diehl, Jennifer Reifschneider, and Paul R.Hensel, "United Nations Interventions and Recurring Conflict", vidi, UN kao neefektivnu organizaciju na dulji rok, sa iluzornim kratkoročnim

slučaju, teorije rješavanja konflikata počivaju na klimavim temeljima, a odluka da ih se upotrijebi, da parafraziramo jednog od vodećih teoretičara i praktičara te tehnike, jest filozofska, a ne praktična.²⁶

Za vrijeme raspada Jugoslavije, embargo na uvoz oružja, ekonomske sankcije, posredovanje trećih strana, arbitraža trećih strana (u vidu mirovnih planova), napori oko rješavanja sukoba, pokusna upotreba sile za prinudu, uglavnom su privilegirali agresora.²⁷ Poput humanitarne pomoći, koja je, u stvari, nadomještala napore na razrješenju sukoba, intervencija treće strane bila jeslabi odgovor na agresiju i genocid, i čini se da je njezina primjena produžila rat u Jugoslaviji, poput ranih napora oko uvjeravanja i udobrovoljavanja Srba.²⁸ WEU i NATO uspjeli su surađivati na provođenju embarga na uvoz oružja, ali pokušaj UN-a oko posredovanja u sukobu i napori Zapada na njegovom ograničavanju, samo su otežali stvar. Crveni križ se ignoriralo, a UNPROFOR je bio u svadi sa svim akterima, uključujući i UNHCR.²⁹

Kako je primijetila Jane Sharp, nedjelotvorna intervencija je najgora intervencija,³⁰ produžava patnje, iznevjerava očekivanja i otvara put cinizmu. Neuspjeh velikih sila oko zaustavljanja srpske intervencije u Hrvatskoj ohrabrio je i srpske, ali i hrvatske ekstremiste da ugrabe koliko mogu u Bosni. UNPROFOR je bio školski slučaj neuspjeha

---

uspjesima. Dapače, njihovi podaci sugeriraju da je aktivno diplomatsko sudjelovanje povezano sa povećanim izgledima za budući sukob. Ibid. 653.-82.; kao i Wallace Warfield u "Public-policy conflict resolution: The nexus between culture and process," u Sandhole and van der Merwe, 187-91.

²⁶ Dennis J.D.Sandole: "Paradigm, theories, and metaphors in conflict and conflict resolution: Coherence or confusion?" u Sandole and Hugo van der Merwe, 4-212, koristi spektar teorija, od Maslowa do Gurra i zaključuje da ako su "srpsko-hrvatski ratovi u Hrvatskoj i BiH" bili primjeri "sistemskih pogrešaka i neadekvatnosti", potrebno je kompetitivne procese pokretane realpolitikom zamijeniti kooperativnim procesima zasnovanima na idealpolitici koje bi provela treća strana, obučena u razrješavanju sukoba. Također, John W.Burton: "Conflict Resolution as a political philosophy," *ibid.*, 55 - 63 vidi rezrješavanje sukoba kao političku filozofiju koja zamjenjuje i kapitalistički realizam i komunistički idealizam. Stephen G.Brush, "Dynamics of Theory Change in the Social Scienes: relative Deprivation and Collective Violence," *Journal of Conflict Resolution* (December 1996.) 40(4):523-45, sugerira da prihvaćanje neke teorije manje ovisi o validnosti teorije, već prije o generaciji društvenih znanstvenika.

²⁷ Najubojitija i najoštroumnija studija neuspjeha EU je Mark Almond (1994.): *Europe's Backyard War. The War in the Balkans*. Toronto: Mandarin. Vidi, također, eseje u Freedman et al.: *Military Intervention in European Conflicts*. Prvenstveno Sharp: "Appeasment, Intervention and the Future of Europe." 44-50, koji vidi UN kao beskorisne, CSCE/OSCE kao "Previše loše upravljaju za efikasnu akciju", EC/EU i NATO u neredu i bez samopouzdanja prema istočno europskim državama, a Clintona kao osobu bez "osjećaja za vodstvo". Rezultat je ono što je ona okarakterizirala kao "zapadnjačka pacifikacija." Zucconi "The European Union," 255, vidi britanske i francuske pokušaje da nametnu prihvaćanje srpskog *faits accomplis* podržavajući Vance-Owenov plan.

²⁸ Zucconi, "The European Union," 242-4. Gow, "Nervous Bunnies," 23, zapaža da su etnički kantoni bili srpska ideja.

²⁹ Mason and Fett: "How Civil Wars End." U ratovima koji traju preko četiri godine mnogo je veća spremnost prihvaćanja sporazuma. Zartmanova "obostrano bolna pat-pozicija" (ili ratna iscrpljenost) izgleda ključna u ubjeđivanju zaraćenih strana da pregovaraju. No, intervencija treće strane izgleda da ima malo ili nimalo efekta.

³⁰ Sharp, "Appeasment," 47-50, zapaža: iako je zona zabrane letenja bila uspostavljena 1992., ta odluka nije provedena do početka 1994.

mirovnih operacija koje su, nakon početka sukoba, uvijek bile nedjelotvorne.³¹ Stoga ne iznenađuje što su mnogi zaključili da su ovdje naučene lekcije bile sljedeće: sila jest pravda u svijetu u kojem Amerika odbija prihvatiti svoju ulogu svjetskog lidera, NATO i WEU su birokratski tigrovi, EU i OSS se zadovoljavaju pozom, UN je beskoristan, a Zapad se ne zanima za Istočne Europljane ili muslimane.³²

***

Zapravo, velike sile su u redovitim razmacima intervenirale, ali su se držale prakse ograničavanja sukoba i arbitriranja, a ne posredovanja ili rješavanja sporova. David Owen, Cyrus Wance, Yasushi Akashi i drugi posrednici odbili su načelo "čistog posredovanja", u kojem treća strana nema nikakvog utjecaja na rezultat i prihvatili "posredovanje silom", u kojem treća strana koristi prinudu i kompenzacije kako bi prisilila na dogovor oko rješenja kojeg je donijela i predložila treća strana. Premda se činilo da treća strana pokušava doći do pregovornog rješenja, korištenje ekonomskih sankcija protiv Srbije, prijetnja njihovim uvođenjem Hrvatskoj i nametanje embarga na uvoz oružja svim stranama uključenim u sukob, pokazale su da se jedino tražilo nametnuto ili prinudno rješenje. Prinuda ne mora imati oblik vojne intervencije da bi prinuđivala. Kako su velike sile, djelujući kroz OSS, UN i EU željele ograničiti sukob, mirovne snage i savjetodavne usluge imali su za cilj nagovaranje slabijih strana da prihvate svršeni čin jačih strana.³³ Planovi Wancea, Owena i drugih zapadnih posrednika legitimizirali su srpsku agresiju i ohrabрили hrvatsku agresiju. Ne iznenađuje da neki smatraju mirovni sporazum iz 1995., kojeg su djelatno nametnuli SAD i njihovi europski partneri, u temelju nedostatnim i inherentno nestabilnim zato što je nagradio agresore i kaznio njihove žrtve.³⁴

Premda mnogi tvrde da Zapad nije imao drugoga izbora osim ograničavanja sukoba i nametanja rješenja, uporaba vojne sile uvijek je predstavljala opciju.³⁵ No, kako se sukob u Jugoslaviji definirao kao građanski rat i svrstao uz "etničke sukobe",

---

³¹ Sharp, "Appeasement," 50-1, i Jorat Chopra and Thomas G. Weiss: "The United Nations and the Former Second World: Coping with Conflict," u *Chayes and Chayes*, 508 - 34. Mirotvorstvo kao funkciju UN-a je kreirao Dag Hammarskjöld, a proširio Boutros Boutros Ghali, ali je ono propalo i u Somaliji i u Jugoslaviji, usprkos razmještanju 6 000 civila i 40 000 vojnika i policajaca iz trideset i šest zemalja u jugoslavenskom slučaju.

³² Sharp, "Appeasement, Intervention and the Future of Europe" in Friedman et al.; and Chopra and Weiss, 527-34, za koncept "benigne realpolitike" Charlesa Williama Maynesa.

³³ Ronald J. Fisher, "Pacific, Impartial Third Party Intervention in International Conflict: A Review and an Analysis," u Vasquez, et al., 39-55, implicira da jednom kada izbije rat samo su arbitraža, peacekeeping operacije, medijacija silom i konzultacije održive strategije.

³⁴ Attila Hoare: "The Croatian Project to Partition Bosnia - Hercegovina. 1990. - 1994." *East European Quarterly* (March 1997) 31 (1), 127 - 8, 132 - 6; i Doris pack "The Territory of Former Yugoslavia in a New World Order." *Let's Re-think Europe! (an essential guide for those curious about tomorrow's Europe.)* (Zagreb: European House, 1996.), 74-8.

³⁵ David R. Gress, "The Weak Heart of Postmodern Europe," *Orbis* (Winter 1997.) 41(1), 59 - 61, prihvaća podjelu svijeta na zone mira i zone nereda, u koju smješta i Istočnu Europu kojoj će morati proći generacije da postane miroljubiva. Ellen Comisso, "Is the Glass Half Full or Half Empty? Reflections on Five Years of Competitive Politics in Eastern Europe." *Communist and Post-Communist Studies* (March 1997) 30(1): 1-21, je optimističniji, barem kada su proceduralna, liberalna i nacionalna demokracija u pitanju, ali ne i egalitarna demokracija.

te "nepopravljive borbe iz prošlosti" u Armeniji i Azerbejdžanu, smatralo ga se internim, a ne međunarodnim problemom. Intervencija treće strane je stoga trebala biti izravna i snažna, a posredovanje neutralno da bi bilo djelotvorno.³⁶

Čak i tad, prihvaćanje modela rješavanja sukoba zazivalo je nesreću, jer rješavanje sukoba ima uspjeha samo ako sukobljene strane to i žele.³⁷ U Jugoslaviji nije bilo moguće pomaknuti se od nultog zbroja obostranih pobjeda jer se nije dalo pregovarati o početnim pozicijama. Posredovanje i ono što se prozvalo "dvostranom diplomacijom" bili su najgori pristupi koje se moglo prihvatiti. Uporaba rješavanja sukoba i posredovanja, izbor je politike koja je potpuno neprikladna u situacijama u kojima se borbe vode oko apstraktnih pojmova i pitanja dobra i zla. Obostrana pobjeda nije moguća pri etničkom čišćenju, osim ako se uporaba genocida za prisiljavanje populacije na masovno preseljenje smatra korisnim za sve sukobljene strane.³⁸

U stvari, mi možemo donositi moralne odluke, a to i radimo. Kako je Anatol Rapoport još davno primijetio, "svakako, neki ljudi barem ponekad dolaze u situacije u kojima se ne daju potkupiti".³⁹ No politika kakvu su prihvatile velike sile i međunarodne organizacije odustala je od morala i etike u jednakoj mjeri u kojoj su odustale od uporabe sile i doktrine samoobrane.

U Jugoslaviji nije bilo načina brisanja granica između grupa, zastupanja stajališta zajedničkog interesa, jačanja individualnosti i razumijevanja drugih strana, stvaranja dobrog ozračja da bi se strane nagovorile na prijelaz ka nekonfliktnom ostvarivanju ciljeva, ili na nagovaranje jedne od strana da poduzme jednostrane pomirbene inicijative. Jugoslavenska pita se nije mogla proširiti; nitko nije baš slušao s razumijevanjem, uključujući i treće strane. Posrednici nisu imali razumijevanja ni za jednu stranu i težili su tretirati Hrvate kao izazivače neprilika, a muslimane neposlušnima; i bilo je malo prilika za smanjenje troškova, ponovnu izgradnju, podizanja mostova ili kompenzaciju. Stavovi i politika ratobornih strana bili su prilično očiti. Jedina je mogućnost bila iskorištavanje onoga što su praktičari rješavanja konflikta zvali "bolnom pat pozicijom" u smanjenju razine sukoba i postizanju dogovora.⁴⁰

Drugim riječima, teži se samo ka ispunjavanju čisto formalnih zahtjeva, opći interesi su manje više zadovoljeni i može se dobro posloovati, ali pojedinci se još uvijek bore za osnovna prava.

³⁶ Vasquez, "Why Global Conflict Resolution is Possible," 131, 135-6.

³⁷ To je, također, istina i za UN. Vidi, Johnson "International law," 171-2.

³⁸ Kriegsberg: "Applications and Misapplications of Conflict Resolution Ideas," 87 - 100. Vasquez, "Why Global Conflict Resolution is Possible," 136, 148-51, zamjećuje da razrješenje sukoba može funkcionirati samo ako ga podržavaju glavne sile, a u najboljem slučaju može reducirati patnju izazvane ratom i ograničiti ga nizom pravila, kao "boksачki meč". On također smatra da je vremenom moguće neutralizirati šovinizam odvajajući etnički identitet od teritorija i promovirati regionalnu i globalnu kooperaciju.

³⁹ Rapoport: *Fights, Games and Debates*. 212. Ken Booth. "Military Intervention: Duty and Prudence," u Friedman, 56 - 73, za diskusiju o razlikama između osobnih interesa i sebičnosti. Iako osuđuje retorički oprez koji je dominirao debatom oko Jugoslavije kao sebičan, završava u fatalističkom pacifizmu, sličnom ciničnoj pasivnosti Paula Hirsta: "Security Challenges," u Friedman, 182, koji čak odbacuje i intervenciju u obranu ljudskih prava.

⁴⁰ Dean G. Pruitt, "The Psychology of Social Conflict and Its Relevance to International Conflict," in Vasquez, et al. 108-111.

***

Ako se činilo da su mirovne operacije (ograničavanje) i arbitraža (posredovanje silom) jedine preostale mogućnosti, prihvaćanje tehnika razrješavanja konflikta nije značilo da sila neće igrati ključnu ulogu, niti da će pravda nužno pobijediti.⁴¹ Da bi rješenje bilo prihvatljivo, strane moraju smatrati njegove uvjete poštenim, a ne samo kompromisom kojeg je nametnula treća strana.⁴² Ako se rješenjem konflikata može doći do mira, ono ipak nije panacea, a u Jugoslaviji sila je ostala neiskorištena opcija.⁴³

Zapad nije pokušao intervenirati vojnom silom do 1995.⁴⁴ Između 1991. i 1995. vojnici UN-a bili su prelako naoružani da posluže za bilo što osim kao taoci.⁴⁵ Sustav dvostrukog ključa i sabotiranje NATO zapovjednika, zajamčili su taktičku paralizu i spriječili djelatnu uporabu zrakoplovstva sve dok hrvatske i bosanske pobjede nisu promijenile njihovu ulogu od izravnavanja terena za igru i zaštite žrtava agresije do uvjeravanja Pala da pregovaraju, i Zagreba i Sarajeva da ograniče svoje vojne uspjehe.⁴⁶

Nikakvi naponi nisu uloženi pri poravnavanju terena identificiranjem i kažnjavanjem agresije. Redovito se mahalo sankcijama, dok je embargo na uvoz oružja održavao slabost žrtava agresije. Porast hrvatskih i bosanskih snaga zbio se usprkos embargu, a sistematsko izvrgavanje ekonomskih sankcija u Srbiji i njezinim susjedima, pokazalo je da politika koju nametnu izvanjske sile bez pristanka država u regiji nije djelotvorna.

Ako su SAD jedina preostala svjetska supersila, one odbijaju biti svjetski policajac osim u slučajevima u kojima smatraju da su direktno uključeni nacionalni interesi, te su ambivalentni glede svoje uloge u onoj Europi u kojoj Rusija još ima znatnog utjecaja.⁴⁷ Zbog toga su njihovi postupci nepredvidivi i svi politički izvori proizvoljni. Još manje ohrabruje stav da se EU čini pukim postmodernim konstruktom, WEU posinkom NATO-a, a OSS impotentnom debatnom skupinom.⁴⁸ Ne samo što je EU bila nemoćna u Hrvatskoj, gdje je unutarnje sporenje spriječilo raspoređivanje sila

---

⁴¹ John A. Vasquez, "The Learning of Peace: Lessons from a Multidisciplinary Inquiry," u Vasquez et al., 220.

⁴² Robert H. Mnookin and Lee Ross, "introduction," in Kenneth J. Arrow, et al., *Barriers to Conflict Resolution* (New York: Norton, 1995.), 13 - 15.

⁴³ Vasquez, "The Learning of Peace," 224-6.

⁴⁴ Zapad nije koristio zračnu silu do jeseni 1995., i kao što je Richard Holbrooke zabilježio, odgovor je bio neadekvatan i zakasnio. Vidi "Bosnia: IFOR Watches Over a Tenuous Peace" u *Foreign Policy Bulletin* (May/June 1996.) 7(3):68.

⁴⁵ Zucconi, "The European Union," 251-2, za UNPROFOR i NATO, i za gubitak povjerenja koji su zaslužili UN i NATO svojim neuspjehom da međusobno surađuju.

⁴⁶ Chayes and Weitz, "The Military Perspective," 393-4.

⁴⁷ Posen i Ross, "Competing Visions for U.S. Grand Strategy," 5-53, navode izbore američke politike nakon izjave o političkim namjerama iz veljače 1996. o angažmanu i proširenju. Oni odbacuju neoizolacionizam kao ostavljanje vakuuma u odnosima sila, selektivni angažman kao neprincipijelan i ciničan, zajedničku sigurnost kao nepraktičnu, a supremaciju kao prijetnju imperijalnog posizanja i provokativnu za izazove.

⁴⁸ Gress, "The Weak Heart of Postmodern Europe," 59 - 68, vidi znakove opće slabosti, pesimizma, anksioznosti i manjka samopouzdanja" kao i nekompetentnost u Zapadnoj Europi i označava "bosansku kašu" kao "najeklatantniji primjer javne propasti u provođenju teoretski razumne i savjesne zajedničke vanjske i sigurnonosne politike EU.

WEU-a, već je i postala marginalizirana osnivanjem kontaktne skupine u svibnju 1994.godine, koja je pokazala da stvarna središta moći leže u Washingtonu, Moskvi, Londonu, Parizu i Berlinu.⁴⁹

Ambivalentna uloga koju je igrala Rusija, otvoreno prkošenje ostatku Europe kod prvih susjeda Srbije i fraze o slavenskoj i pravoslavnoj solidarnosti, ukazuju da povijesne veze, nacionalni mitovi i trajni stereotipi i dalje sputavaju međunarodne odnose.⁵⁰ Način na koji Zapad doživljava ostatak Europe pogrešan je utoliko što se pravi razlika između civiliziranih zapadnih političara i divljih istočnih plemena. Razmjere izobličivosti preovlađujućeg stava mogu se vidjeti u činjenici da su najzaostalija područja Jugoslavije u ekonomskom, socijalnom i kulturnom pogledu bila najbolje naoružana.

Trenutačno Europa je podijeljena na sukobljene strane - atlanticiste, koji smatraju SAD sastavnim dijelom Europe, Europeiste koji bi htjeli izdvojiti WEU iz NATO-a i ojačati EU i OSS, kako bi Europa mogla djelovati kao autonomna sila, pravoslavne slaveniste koji su nastali na ruševinama SSSR-a kako bi zahtijevali rusku sferu utjecaja među susjednim zemljama i na Balkanu, te na muslimane koji žive u EU, Bosni, Turskoj, ZND-u i Istočnoj Europi, koji su na vlastitom kontinentu sve više stranci.⁵¹ Ova razdioba predstavlja golemu prepreku kako političkom tako i psihološkom ujedinjenju i ta se prepreka povećala zahvaljujući načinima na koje je Zapad pristupio raspadu Jugoslavije.

Države Središnje i Istočne Europe smatraju se članovima diskretnih blokova sličnih političkih, socijalnih, kulturnih i ekonomskih problema, u kojima im prijetnju predstavljaju kako susjedi tako i Rusija. Regionalne lojalnosti i vjerske odanosti i dalje su jake, a nacionalizmi se prelijevaju preko državnih granica. Ali, ako se Rumunjska zatekla s Grčkom, Albanijom i Bugarskom u grupi zemalja koje su kršile sankcije početkom devedesetih, a Turska je postala izvršitelj IOC-a u Europi, ništa ne jamči da je bilo što od toga trajno.⁵²

⁴⁹ Zucconi, "The European Union," 245, 257; i David S. Huntington, "A Peacekeeping Role for the Western European Union," u Chayes i Chayes, 438-9. Pitanje onih koje Gilpin, 168-9, naziva slobodnim jahačima, komplicira američku politiku, jer izbor supremacije nad kooperacijom uključuje i cijenu podržavanja i ubjeđivanja američkih klijenata.

⁵⁰ Chayes and Weitz, "The Military Perspective," 407, nesvjesno demonstriraju kako ovo izobličuje analizu kada su napisali, "Historijske ruske simpatije prema Srbima sudarile su se sa savezničkom percepcijom (sic) srbijanske agresije.

⁵¹ Za držanje Britanaca, Francuza, Nijemaca i Rusa prema vojnoj intervenciji, vidi esej u Freedman od Phillip Towle, Elaine Holoboff, Jolyon Howorth i Harald Muller. Jasno je da su europske sile bile daleko od konsenzusa oko uporabe sile u Jugoslaviji

⁵² Dok su Atena i Bukurešt otvoreno kršile sankcije, Sofija je to izgleda radila prikriveno, što pokazuju zaključci Kazimiera Dadaka, "The 1992.-96 Bulgarian Foreign Trade Data Puzzle," neobjavljeno.

⁵³ Michael Radu, "Why Eastern and Central Europe Look West," *Orbis* (Winter 1997) 41(1): 39 - 58, ne samo da vidi Rusiju kao značajnu prepreku proširenju NATO-a i povećanju EU već i vjeruje da je "Istočno-zapadna rasdjelina" u Središnjoj i Istočnoj Europi "dublja nego što je bila stoljećima." Također, Gerald B. Solomon, "Prizes and Pitfalls of NATO Enlargement," *Orbis* (Spring 1997.) (41) 2:209-22, koji također vidi Rusiju kao problem i proširenje NATO-a kao donekle problematično.

Stvaranje integrirane Europe proširenjem NATO-a i širenjem EU ograničeno je ovim podjelama, te nadama i strahovima koje ih održavaju na životu.⁵³ Ponašanje EU-a tijekom sukoba u Jugoslaviji potvrdilo je sumnje, čini se, da njezini članovi u stvari ne žele apsorbirati odnosno prihvatiti većinu Središnjih i Istočnih europskih država. Čak nije niti jasno želi li Zapad demokratsku Istočnu Europu u kojoj primat imaju ljudska prava ili jednostavno tek formalno demokratsko područje u kojem može trgovati.⁵⁴ Za EU siromašnije europske države imaju vrijednost kao izvori radne snage i tržišta, a ne kao partneri. Ovakav model u biti je američki; u njemu su Skandinavija i Kanada, EU je SAD, višegradske države su Meksiko, Balkan je Središnja Amerika, a siromašnije države Južne Europe, te Rusija i Turska su Brazil i Argentina. No, ostaviti stvari takvima kakve jesu znači dovoditi u pitanje budućnost i Istoka i Zapada.⁵⁵

Ukratko, stvarnost je složena, a redukcioniističke analize koje vide megasukobe između suprotstavljenih megagrupa (civilizacija) poput onih koje iznosi Samuel Huntington u stvari zastiru probleme s kojima se Europa suočava na prijelazu stoljeća.⁵⁶ Jesu li etnički sukobi na Balkanu endemski nije pravo pitanje, već to da li bi Europska unija ograničila i posredovala u građanskom ratu u kojem bi Englezi očistili svoj blagoslovljeni otok od Iraca, Velšana i Škota.⁵⁷

***

Ako pogrešne analize, krivi modeli i neuspješna politika izazivaju prezir prema Zapadu i cinizam glede koristi međunarodnog prava i međudržavnih organizacija, čini se da je ključna lekcija to da je nužno ponovno promisliti ulogu nadnacionalnih organizacija i oprezno raditi na proširenju NATO-a i EU-a i kako bi se umirila Moskva i kako bi se izbjeglo širenje konsenzusne nemoći koje iskazuju UN, OSS i slična tijela.⁵⁸ Valja naglasiti da je sukob prestao tek nakon što su zračni udari i uspješne ofenzive na tlu bile udružene s intenzivnim diplomatskim inicijativama. Diplomatska kurtoazija prije toga nije napravila ništa ili je napravila vrlo malo, a Holbrookeova diplomatska ofanziva je uspjela zato što je došla nakon djelotvorne uporabe sile.

---

⁵⁴ Comisso, "Is the Glass Half Full or Half Empty?" 1-17, za diskusiju o proceduralnim, liberalnim, nacionalnim i egalitarnim demokracijama. Potrebe trgovine mogu zadovoljiti prva tri oblika. Također, vidi zabilješke Mary Clark o potrebi da se patološka društva preobrazi u participativne demokracije, "Symptoms of cultural pathologies: a hypothesis," u Sandole, 44 - 53.

⁵⁵ Hirst "Security Challenges," 182-8, misli da EU može preživjeti i biti uspješna samo ako pomaže države u Središnjoj i Istočnoj Europi.

⁵⁶ Samuel P. Huntington, "The Clash of Civilizations?" *Foreign Affairs* (Summer, 1993.) brka kulturu s religijom i vidi civilizacije kao uniformne, ne kompleksne. Ali početkom 1990-ih Albanija, katoličko-ortodoksnomuslimanska država, kao i "ortodoksne" države Bugarska, Grčka i Rumunjska, kršila je sankcije da bi snabdijevala Srbiju, ne zbog religijske solidarnosti, već zbog toga što je bilo profitabilno.

⁵⁷ Drugo je da li je Zapad nametnuo svoje vrijednosti u Jugoslaviji i da li bilo koji sporazum iniciran trećim licima može učiniti drukčije. Vidi Kevin Avruch i Peter W. Black, "Conflict Resolution in intercultural settings; Problems and Prospects," u Sandole, 131-42.

⁵⁸ Hillen, "Superpowers Don't Do Windows," 241 - 57, smatra da UN ne uspijeva jer pokušava učiniti previše i smatra da se regionalne koalicije, a ne supersile, trebaju pobrinuti za lokalne probleme. Za Hillena, Bosna je bila "periferna, upitna i nezaključiva" sigurnonosna misija koja je bila europski, a ne američki problem.

Europske integracije trebale su započeti s Jugoslavijom 1991. godine, a sada, ako se želi stabilna Europa, nužno je ispravljati greške s početka devedesetih. Odista, ako se želi izbjeći gotovo smrtan udarac međunarodnom pravu, a Daytonski sporazum pretvoriti u nešto više od ciničnog i nepravednog mirovnog sporazuma, neophodno je da Bosna postane održiva država i da se optužene ratne zločince izruči i izvede pred sud.⁵⁹ Kako je rekao sudac Lauter Pacht, suđenje za ratne zločine ne stvara samo osude, već i povijesno pamćenje, te tako opravdava patnju žrtava tih zločina.⁶⁰ Psihološki šok Versaillesa iz 1919. čiji je cinizam razočarao očekivanja cijelog jednog naraštaja, te degeneracija Lige naroda u debatno društvo velesila, podupro je rast agresivnih europskih i azijskih neopimperijalizama koji su izrodili brojne konflikte, uključujući i Drugi svjetski rat. U devedesetima, raspad Jugoslavije izgleda da je potvrdio da živimo u postmodernom svijetu u kojemu se agresija isplati, velesile djeluju samo u vlastitom interesu, međunarodne organizacije su nemoćne, ljudska prava su predmet pregovora, a suđenje u Nuernbergu su obična historijska zanimljivost.⁶¹

***

Međutim, postoje razlozi za optimizam, kao i za pesimizam. Ako Zapad nije intervenirao da bi zaštitio pluralističke, federativne, multietničke države, zajamčio ljudska prava i zaustavio genocid i agresiju, barem se agresivni rat pokazao tako nepopularnim u Srbiji i Bosni da su Beograd i Pale s teškoćama mobilizirali vojsku koja im je bila nužna da utvrdi njihove početne uspjehe. Ako je Zapad bolovao od onog što je Christopher Cviic nazvao "jugomorom", i Sarajevo i Zagreb našli su volje i načina da ustraju i prežive.⁶² Ako se rješavanje konflikta nije pokazalo ništa djelotvornijim od psihoanalize i htjelo je probleme tumačiti, a ne ih rješavati, ako su neki vođe UN-a pokazali iznenađujući nedostatak zanimanja za žrtve agresije, ako je humanitarna pomoć zamijenila nastojanja na okončavanju sukoba i ako je embargo na uvoz oružja nehotice podupro genocid, barem se svijetsko mijenje još uvijek moglo zgroziti.⁶³

⁵⁹ Za zanimljivi napor da UN i UNPROFOR oslobodi krivnje za sumnjivo držanje u procesima u Haagu i da ocrne Hrvate istom četkom kao i Srbe, vidi, Cedric Thornberry, "Saving the War Crimes Tribunal," *Foreign Policy* (Fall 1996.), 72 - 85, i odgovor Thomasa Cushmana u proljetnom broju. Također vidi Norman Cigar: *Genocide in Bosnia. The Policy of Ethnic Cleansing* (College Station TX: Texas A&M UP, 1995.) i Norman Cigar i Paul Williams: *War Crimes and Individual Responsibility: A Prima Facie Case for the Indictment of Slobodan Milošević* (Washington DC: The Balkan Institute, 1996.); i polemiku između Charlesa Boyda: "Making Peace with the Guilty." *Foreign Affairs* (Sept/Oct 1995.) i Noela Malcolm, Normana Cigara, Davida Rieffa i Williama E. Odoma, *Foreign Affairs* (Nov./Dec. 1995.)

⁶⁰ *International Court of Justice, Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of Genocide*, 434 -5.

⁶¹ Vidi moj esej u Meštrović i Cushman, *This Time We Knew*.

⁶² Zucconi, "The European Union," 270, za Cviica.

⁶³ Joseph V. Montville, "The healing function in political conflict resolution," u Sandole i van der Merwe, 115, vidi medijatora razrješenja konflikta u ulozi terapeuta. Za odvlačenje pažnje objašnjavanjem umjesto razrješenjem, vidi, Rappaport: *Fights, Games and Debates*, naročito 100 - 103, 164, 174 - 7, 274 - 88. Eknese: "The United nations Predicament," 116 - 124, za neuspjeh UN-a; *International Court of Justice: Reports of Judgements, advisory Options and Orders. Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of genocide (Bosnia - Herzegovina vs. Serbia Montenegro)* (The Hague, 13. September 1993.),

Štoviše, ako su svjetski vođe pokazali da organizacije koje djeluju samo konsenzusom ne mogu djelovati u kriznim situacijama i da su SAD isprva odbile prihvatiti svoju ulogu vođe svjetske zajednice, barem je Dayton okončao krvoproliće, a IFOR je bio relativno uspješan.⁶⁴ Ako su protežiranjem europskih država NATO i EU išle na rizik otuđivanja i ogorčavanja ostatka Istočne Europe i stvaranja paranoje u Rusiji, neki su ipak očekivali NATO-vu Madridsku konferenciju u srpnju 1997. sa suzdržanim optimizmom, te smatraju sustav zapadnog saveza pozitivnom snagom u Istočnoj Europi.⁶⁵ Ako je raspad Jugoslavije iznio na vidjelo borbe za sfere utjecaja i ponovno očitovao starije saveze, te ako politika SAD ostane nejasna i u slučaju taoca nervozne američke vojske, a EU ostane u nesigurnim odnosima sa svojim kolegama na američkom kontinentu i u Istočnoj Europi, barem je Clinton napokon stekao volju da djeluje. A ako se potrudimo, možda možemo shvatiti što su nas događaji na početku devedesetih naučili o Europi, svijetu i o nama samima. Sociolozi i zagovornici razrješavanja konflikata možda čak počnu posvećivati više pažnje stvarnosti, SAD možda još uvijek zauzme svoju pripadajuću svjetsku ulogu, a Europljani bi (čak) možda i mogli izgraditi svoj mali skromni bungalov u kojeg bi bili dobrodošli svi europski narodi.⁶⁶

S engleskog preveo Tarik Kulenović

441, za Lauterpachtovo mišljenje o embargu; i Martin Wight, "Western Values in International Relations," u Herbert Butterfield and Martin Wight, ur: *Diplomatic Investigations. Essays in the Theory of International Politics* (Cambridge MA: Harvard UP, 1966.), 108, za uvjerenje Reinholda Niebuhra da međunarodna zajednica sebe potvrđuje darujući pravdu žrtvama rata.

⁶⁴ *Foreign Policy Bulletin*, 66 - 76; i Susan L. Woodward, "Bosnia after Dayton: Year Two," *Current History* (March 1997.): 97 - 103, koji kombiniraju stereotipove o fragilnoj bosanskoj zajednici s onim o Italiji kojom upravlja mafija zaključujući da BiH može beznadno ličiti na Italiju.

⁶⁵ Radu, "Why Eastern and Central Europe Look West," 56, i Solomon, "Prizes and Pitfalls of NATO Enlargment," 209-210.

⁶⁶ Eknes, "The United Nations' Predicament," 122; Čučić, U.S. Foreign Policy, 108; Chayez i Weitz "The Military Perspective," 395,403, za opstrukciju. Posen i Ross "Competing Visions for U.S. Grand Strategy," 5-53, nisu optimistični u vezi američke politike, koju treba vidjeti kao kooperativnu na riječima, dok prakticira unilateralnu supremaciju.

OFF TO A SHAKY START: WHAT CAN WE LEARN FROM YUGOSLAVIA'S DISSOLUTION?

James J. Sadkovich

Summary

Author analyse ways on which international community reacted on Yugoslavia's dissolution and methods which are used in conflict resolution, with aim to define problems which occur when state disintegrates,

Major influence on creating of picture about former Yugoslavia had media and flawed analysis, which created fault picture about situation in field. Also, mayor players, sa EU, OSCE and NATO during the crisis management process were primary lead by their internal reasons, not by intention to help victims of the conflict.

Author considers corporative culture which prevaile in western organizations and countries, their metodhs and techniques used in former Yugoslavia including crisis management mechanisms. He also analyse wrong approach in using such methods in sorrounding which doesn't act by patterns of corporative culture.

Keywords: Organization, Crisis management, International comunity.